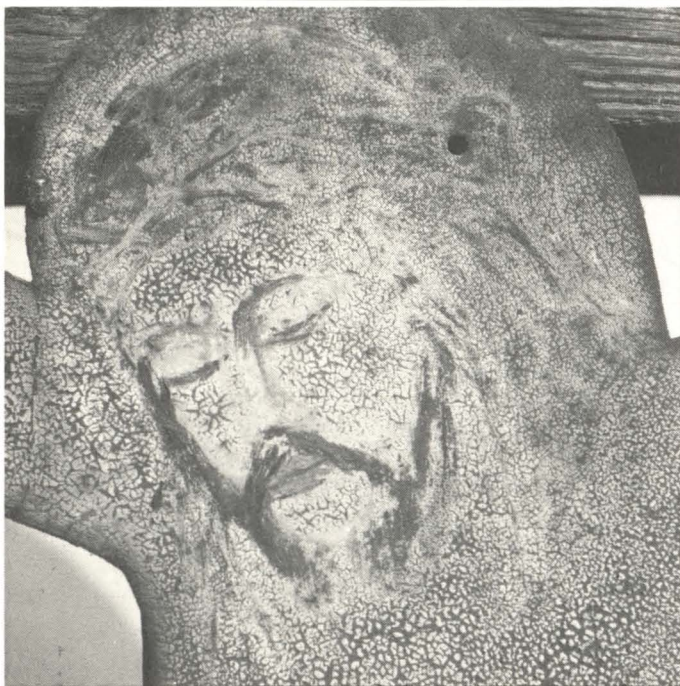

VIGILIA

46. évf. 10. szám

1981. október

Tomka Ferenc: Evangelizáció a társadalom peremén

S. Gyurkovics Mária: A hodászi cigánytelep

Hegyi Imre–Kovalik Márta: Kreol mise

Choli Daróczi József, Osztojkán Béla és Lojko Lakatos József versei

Beszélgetés Szakcsi Lakatos Bélával

Tornai József és Gál Ferenc disputája

Szeghalmi Elemér: Lovik Károly

Précis: français, deutsch, English, italiano

E számunkról	673
TOMKA FERENC: Evangelizáció a társadalom peremén	674
S. GYURKOVICS MÁRIA: A hodászi cigánytelep	680
Cigány népdal	684
HEGYI IMRE-KOVALIK MÁRTA: Kreol mise (riport)	685
CHOLI DARÓCZI JÓZSEF: Levél helyett, Apám lovai (versek)	696
GYARMATI FARKAS DEZSŐ: Ballada, Ének, November (versek)	697
OSZTOJKÁN BÉLA: Partok nélkül (vers)	698
LOJKO LAKATOS JÓZSEF: A bekecsező tündér és a reggel (vers)	698
HORVÁTH GYULA: Istenhez, Cigánytelep, Imádkoznak a templomok, Holtak járnak a földön (versek)	700
BÁLINT B. ANDRÁS: Tudósítás a világ végéről	701

A Vigilia beszélgetése

Szakcsi Lakatos Bélával (<i>Hadas Miklós</i>)	703
SZABADOS GYÖRGY: Improvizáció és kompozíció	710
PUSZTA SÁNDOR: Emberi szívárvány, Kiáltvány, Évtáj, Szélbe hajolnak (versek)	712

Disputa

TORNAI JÓZSEF: Bevezetés és párbeszéd	713
GÁL FERENC: A bevezetés folytatása	717
SZEGHALMI ELEMÉR: Lovik Károly. Egy elfelejtett író a századfordulóról	719
CSANÁD BÉLA: Életfogytiglan, Böjti szelekkel, Csönd, Dialógus, Profécia (versek)	724

Tények és távlatok

NAGY KÁZMÉR: A társadalom és az egészség	725
KENDE SÁNDOR: Nehéz kimondani (<i>elbeszélés</i>)	727
SINKÓ FERENC: A Szent László-élmények sorsa a XVI. és XVII. században	732

Napló

C. D. J.: Cigány világkongresszus '81	736
Irodalom Kiment a ház az ablakon (<i>Rónay László</i>) – 737; Kierkegaard magyarul (<i>Reisinger János</i>) – 739; Teológia Szabó Ferenc új könyve (<i>S. G.</i>) – 741; Zene Bartók-dokumentumok (<i>R. L.</i>) – 742; Színház Sütő András új drámája a Nemzeti Színházban (<i>Balogh Tibor</i>) – 743; Film Szabó István Mephistója (<i>Karcsai Kulcsár István</i>) – 746; Idegen nyelvű <i>tartalomjegyzék</i> – 748; <i>Haza és nagyvilág</i> – lapunk hátsó belső és külső borítóján	

A címlapon Olasz Ferenc felvétele

Főszerkesztő: HEGYI BÉLA

Felelős kiadó: VÁRKONYI IMRE

Szerkesztőség és kiadóhivatali ügyintézés: Budapest V., Kossuth Lajos u. 1. Telefon: 173-933, 177-246. Postacím: 1364 Budapest, Pf. 111. Lapfajlagos: Actio Catholica. Terjeszti, előfizetési és templomi árusítás: Vigilia Kiadóhivatala, árusítja a Magyar Posta is. A Vigilia csekk-számlaszáma: OTP 37.343-VII. Hazai előfizetések külföldre: Posta Központi Hirlapiroda, Budapest V., József Nádor tér 1. Postacím: 1900 Budapest. Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hirlap Kereskedelmi Vállalat, H-1389 Bpest, Pf. 149. Nyugati országokban az évi előfizetési ár: 16.50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (H-1850 Budapest) a Kultúra 024-7. sz. csekk-számlájára, feltüntetve, hogy az előfizetés a Vigilia című lapra vonatkozik. A szocialista országokban előfizethető a helyi postahivatalokban is. Egyes szám ára: 20.- Ft. Előfizetés: negyedévre: 60.- Ft. félévre: 120.- Ft. egy évre: 240.- Ft. Megjelenik minden hónap elején. Index-szám: 26.921 HU ISSN 0042-6024. Készíti a Petőfi Nyomda, Kecskemét (81.13792). Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (818965.09)

mond a kritika, mi lesz vele, mennyit fognak tapsolni... Ha mással beszélnél, biztosan tudna érveket hozni, hogy másban hisz. Ám közöttünk az lenne a különbség, hogy én nem a saját véleményemet mondtam el, hanem azt, amit a Bibliából tanultam. Mert a Bibliában minden megvan. És amit most elmondtam a világnézetemről, az kapcsolatban áll a zenével és a művészettel is, úgyhogy engem a karrier egyáltalán nem érdekel. Lehet, hogy lenne hozzá tehetségem, de engem nem érdekel. És ez nem megjárás: őszintén nem érdekel.

– Befejezésül egy általánosan megfogalmazott kérdést szeretnék föltenni. Milyen a közérzeted jazz-zenészként ma, Magyarországon?

– Az a bajom, hogy nem vagyok az a fajta ember, aki magától tudna valamit csinálni. Nem tartozom éppen a lusták közé sem, mert mindig tevékenykedem, de ösztönzés nélkül nagyon nehezen kezdek el dolgozni. Erről nem szoktam beszélni, de érzem magamban, hogy tudnék csinálni valamit. Arra is alkalmasnak

érezem magam, hogy komoly zenét írjak. Ha valaki felkeresne és azt mondaná, hogy az Állami Hangversenyzenekar fél év múlva el fogja játszani egy művemem a Zeneakadémián, csak meg kell írnom. Életemben nem írtam szimfonikus zenekarra, de érzem, hogy képes lennék jól írni. Az én bajom az, hogy nem vagyok képes kezdeményezni. A zsenit – aminek én nem tartom magamat – éppen onnan lehet megismerni, hogy ha igénylik tőle, ha nem, kezdeményez: leírja, ami eszébe jut. Biztos, hogy sokkal többre vinném, ha megrendelnék tőlem a dolgokat. Ha a jazz-zenében is hozzásegítenének, hogy csinálhatok egy olyan lemezt, amelyet akarok. Nyugodt körülmények között, és a fölvételekre adnának egy hónapot. Öt év múlva az ötödik lemezen már biztosan nagyon érdekes dolgok jönnének ki... A jazz mostohagyerek. Az kellene, hogy támogatásuk államilag. Nem kellene annyival, mint a klasszikus zenét. A fele is elég lenne.

HADAS MIKLÓS

SZABADOS GYÖRGY

IMPROVIZÁCIÓ ÉS KOMPOZÍCIÓ

Az improvizáció és a kompozíció, a rögtönzés és a mű olyan (látszólagos) ellentétpárok a zenében, amelyek egymás nélkül valójában mit sem érnek. A rögtönzés a formát, a szellemi alakzatot keresi, vagy azzal él, azt élteti szabadon. A rendezett zene, a kompozíció viszont zörgő váz marad csupán, ha nem ad teret a lélek, az érzés vonulatának, a pillanatnak, mely megtölti a gyakarta remekbe sikerült vázat, vagyis a rögtönzés valamilyen – éppen szükséges – mértékének és fokának. A kompozíció lényege éppen abban van, hogy a lehető legjobb előre elkészített alkalmat adja a zenében az emberi tartás megnyilatkozásának, de mert végső soron a pillanathoz is kötött, a végeredmény sohasem lesz ugyanolyan, sohasem lesz egy a vázat, a kompozíciót létrehozó alkotói indulattal.

Az improvizáció tehát mű: forma, a mű spontaneitás: a természetes jelenség kíván lenni, ami épp az improvizáció telje és sajátja. Az improvizáció: a szabad lehetőség ősi öröme, a teremtés ös-gesztusa; a kompozíció: a létezni küldött szerkezet, a kimerevített és végsőkéig csiszolt pillanatok sora, az idő és az alkotó emlékműve, mely akkor él, ha mindig új látogatója akad, ha új és új szellemáldozat élteti. Az ész munkája az indulaton, ahol mindig az ész, a szerkesztés, a konstrukció a domináns az érzés formát búvóló szabad indulatával szemben, amelyben viszont minden ezen az eredendő felszabadultságon áll.

Egyik a másikkal él, a másiktól táplálkozik, azzal működik. Korok függvénye, mikor melyik-

nek nagyobb a szüksége és a szerepe. Az improvizáció mindig akkor kerül elő a „feledésből” (gondoljunk arra, hogy óvták Bartókot a tanárai ettől!), amikor a lélek türelmetlen a zárt forma iránt; az izlés, a művészi igazságérzet minden abban való esztétikai kielégülést már végképp lehetetlennek érez – a szabad, látszólag kötetlen művészi megnyilatkozás bátorsága viszont mindezt drámaian megteszi.

Ez a dráma gyakran épp a korábbi formák szétrombolása, újak reflexpróbája, öröm-izlése, válasz, mely idők egymásutánját viszi és tapogatja. E drámában minden lehet, csak üresség nem, minden lehet, csak unalom nem, mert a megiramodott életet kell az érzékeknek behozniok. Muzsikusként kérdés persze az egész, no meg a felkészültség, mellyel az alkotói tudatosság az ösztön befogására képes. Ám azok, akik a kizárólagosság igényével pálcát törnek egyik vagy másik felett, talán nem is tudják a kettő paradoxonát: a mű, ez a szellemkép, az örökkévalóság jegyében hogyan teszi meg építőkövé, tárggyá, objektummá az általa befogott világot, az improvizáció pedig – nem a stílust utánoz, de az eredeti; a lélek és a szellem e másállapota – hogyan virágozik el rögvest az élet, az élés ígésében (és ez a tragikum az, mi mindig is kellő hitelt, tág hátteret ad neki) –, miközben mindkettő valójában a hiány szent és barbár „foltozó vargája” csak, ámuldozó és önhitt elégedetlen; aki úgy véli, hogy érti és bevarrja ezt a hiányt, mely valójában az egyetlen örök mindebben, s ami mozgatja, vonzza, vezérli az egészet.

Az ember ezt a hiányt legtöbbször többletnek, gyönyörű többletnek fogja fel. Az európai racionalizmus egész története – Platóntól napjainkig – így kamatozza, s korunk felé egyre merevebb vélekedéssel. Pedig a többlet itt voltaképpen csak a hiány átérzésének mértékében és jellemben fogható fel. Hiszen ahogy a korok során növekedett a munkamegosztás, ahogyan a természeti ember mind erősebben társadalmilag kötött, művileg szabályozott emberré válik, változik a hiány és a szükségesség felfogása. Mind prakticistább a gondolat, s racionalistább a zeneművészet is, lesz remekművek pazar sorozata után végül konstrukciós halottá, strukturált élettelené, némává napjainkra; szoros összefüggésben a korrallal, mikorra már csupán egy ellentétpárja marad, a differenciált kellemes és a differenciált kellemetlen: látszatformák látszat-léte.

Így tűntek el a legújabb kori európai műzenéből és a hétköznapiakból azok a nyilvánvalóan egyszerű alakzatok, amelyek minden mozgás időbeni alapformái voltak (és lesznek), mert emberi léptékűek. Így fodrozódtak fel azok az egyszerű – de *kódszerű* – mozdulatok, motívumok, dallamok, melyek évezredek során töltötték be közösségi-művészi-zenei szerepüket. Helyüket mind bonyolultabb, mesterkéltabb, jobbra zenén kívüli – tehát szubantropomorf – képletek foglalták el, s egyre mechanisztikusabb és szerkesztettebb felfogásban. Mintha a teljesség megszólalása a részletek gyűjteménye révén volna lehetséges, mintha annál magasabb rendű volna egy alkotás, minél hatalmasabbra tömött mindenfélével a zsákja – s az új kor egyelőre számtalan, szinte végtelen sok kacatot kínál.

Az ókori Kína életében egykor a zene oly fontos és általános dolog volt, hogy – improvizatív volta ellenére – a hivatalosan megállapított kínai pentaton rendszertől való minimális (egyetlen hang!) eltérést is, mint ami veszélyezteti az állam biztonságát, fővészttéssel büntették. De a zeneművészetet a közelmúltban még itt, Európában is, az igazság legtisztábban megnyilatkozó szavának tartották. A zene mindenkor különös és egyedülálló szerepét nem kell látványosan bizonyítani. Ma azonban már nem ilyen mélyen igazmondó művészet, s ez okból senkinek feje vétele sem várható.

Az improvizáció viszont éppen a letűnt, vagy az újra még le nem tisztult alapformákhoz vonzódik, az emberi jelenség természetes, önfeltő és közösségtartó törvényeit követi és keresi, ha kell, hát vágyát – kellő optimizmussal – istenképbe metszve, démonszájba csapva; ha másként nem, óvott hangdokumentumokon.

Idő- és térzavarban van-e ennél jobb igazodás?